Het was de schuld van de boogschutters

Saoedi-Arabië | Anno 2026

Woensdag 4 februari | Ta'if – Al Wahbahkrater – Medina..... 2
Donderdag 5 februari | Medina – Al Buwayr 18

Woensdag 4 februari | Ta'if – Al Wahbahkrater – Medina

Verplicht is het niet, maar als gelovige moslim maak je een goede beurt indien je in het kader van de *hadj* of de *oemra* niet alleen Mekka maar ook Medina aandoet. De heilige plaatsen zijn er legio, want enkele grote verhalen uit de ontstaansgeschiedenis van de islam spelen er zich af. En wat voor ons belangrijk is – als niet-moslims mogen we bijna al die plekken bezoeken.

Rijdend door dit grotendeels verlaten gebied is het niet moeilijk om zich het Arabisch schiereiland ten tijde van het ontstaan van de islam voor te stellen

Een rit van ruim 470 km hebben we vandaag voor de boeg, van Ta'if naar Medina. Die voert ons door een landschap dat niet altijd weet te boeien. Zandwoestijnen en steenwoestijnen wisselen elkaar af, soms zijn dat uitgestrekte kale vlaktes, soms is er een schaarse begroeiing van lage struiken. Aan de verre horizon kunnen we nog net de nevelige silhouetten van de Hidjazbergketen ontwaren. Heel af en toe vertonen zich zelfs enkele dromedarissen. Op een of andere wijze weten die toch nog voedsel te vinden in dit onherbergzame gebied.

Nu en dan wordt de eentonigheid door een nederzetting gebroken, een verzameling huizen die zich dankzij betrouwbare watervoorraden te midden van meedogenloos woestijngebied heeft weten te handhaven. Rijdend door dit grotendeels verlaten gebied is het niet moeilijk om zich het Arabisch schiereiland ten tijde van het ontstaan van de islam voor te stellen. Aparte staatjes moeten het geweest zijn, geconcentreerd rond steden en oasen, onder het gezag van een plaatselijke machthebber en van elkaar gescheiden door woestijngebied zodat ze niet al te snel ruzie kregen. Karavaanroutes doorkruisten de regio, op belangrijke punten ontstonden handelssteden. Zo was het nog steeds in het begin van de 20e eeuw toen Abdoel Aziz werk begon te maken van de eenmaking van Arabië.

Wanneer Mohammed geboren is, weten we niet met zekerheid. Waarschijnlijk wist hij dat zelf niet eens, want verjaardagen, daar werd in de Arabische samenleving van voor de islam geen belang aan gehecht. Aangenomen wordt dat hij in 570 of 571 in Mekka het levenslicht zag. Aanvankelijk moet hij een vrij onopvallend leven geleid hebben, eerst als schaapherder, later als koopman.

Gaandeweg groeide de Ka'aba tot een universeel heiligdom uit, waar naar verluidt 360 goden aanbeden werden

Mekka was toen al een belangrijke handelsstad. Vele handelaars en reizigers deden de stad aan, vaak brachten ze hun eigen religie en hun eigen godsbeelden mee. Gaandeweg groeide de Ka'aba tot een universeel heiligdom uit, waar naar verluidt 360 goden aanbeden werden – het verwerpelijke polytheisme waar Mohammed mee wilde afrekenen.

Pas in 610, toen Mohammed om en nabij de veertig was, kreeg hij zijn eerste openbaring van de aartsengel Gabriël. Dat gebeurde in de grot van Hira, een plek waar Mohammed zich geregeld placht terug te trekken om te vasten. Meer dan twintig jaar lang bleef Gabriël aan hem verschijnen en hem de woorden van Allah influisteren. Uiteindelijk werden deze *ayat* gebundeld in wat wij nu de Koran noemen.

Er werden zelfs plannen gesmeed om Mohammed te vermoorden

Een jaar of drie duurde het vooraleer Mohammed als profeet naar buiten trad. Aanvankelijk lieten zijn medeburgers hem begaan. Maar toen hij de afgodsbeelden en het veelgodendom op de korrel begon te nemen, kwam er weerstand. De leden van de prille moslimgemeenschap werden geboycot, Mohammed zelf werd vernederd en bedreigd. Mettertijd werd de situatie onhoudbaar, er werden zelfs plannen gesmeed om hem te vermoorden.

Op 9 september 622, in het holst van de nacht, liet hij Mekka achter zich en trok eerst zuidwaarts teneinde zijn vijanden te misleiden, om vervolgens noordwaarts koers te zetten naar Medina. Een helse tocht van meer dan 430 km werd het, met de constante dreiging van zijn vijanden die hem achternazaten. Maar op 4 oktober wist hij, samen met zijn schoonvader en trouwe volgeling Aboe Bakr, veilig in Medina te arriveren. Alwaar hij op de steun van de lokale bevolking kon rekenen om de islam verder uit te bouwen.

Voor de religieuze autoriteiten is het vandaag niet 4 februari 2026, maar 16 Sha'ban 1447

Zo belangrijk was deze *hidjra*, deze migratie van Mekka naar Medina, dat ze aan het begin van de islamitische jaartelling staat. Voor de religieuze autoriteiten is het vandaag niet 4 februari 2026, maar 16 Sha'ban 1447 – de zestiende dag van de achtste maand van het jaar 1447. Het zijn de maancycli die de islamitische kalender aansturen, waardoor een jaar slechts 354 dagen telt. Geleidelijk haalt de islamitische kalender de westerse kalender dus in. In het jaar 20874 zullen beide kalenders gedurende enkele maanden gelijklopen. Nog even geduld dus.

In 632 stierf Mohammed. Meteen waren de poppen aan het dansen. Diezelfde dag nog werd Aboe Bakr als nieuwe kalief aangewe-

zen. Dat was niet naar de zin van Ali, Mohammeds neef en schoonzoon. Gods vertegenwoordiger op aarde, dat kon alleen iemand van Mohammeds familie zijn. Zoals hij dus. Maar helaas was Ali op reis toen Mohammed overleed en werd de opvolging buiten zijn wil om bedisseld.

In 632 stierf Mohammed. Meteen waren de poppen aan het dansen

Het geschil kristalliseerde zich in twee stromingen binnen de islam. De overgrote meerderheid van de moslims erkent Aboe Bakr als eerste kalief en noemt zich soennitisch, een minderheid van ongeveer tien procent erkent alleen Ali en noemt zich sjiitisch.

In 680 werd de breuk definitief. Bij de veldslag van Karbala werd imam Hoessein, zoon van Ali en kleinzoon van Mohammed, door soennitische strijdkrachten gedood. Alsof dat niet volstond, werd hij ook nog onthoofd – een soennitische middelvinger naar de sjiitische gemeenschap. Dat martelaarschap van imam Hoessein wordt vandaag de dag nog steeds elk jaar door de sjiieten herdacht.

De gevolgen van dat alles zinderen tot op heden na in de wereldpolitiek, met als meest opvallende uitingen de strijd om de macht in het Midden-Oosten tussen het soennitische Saoedi-Arabië en het sjiitische Iran, en het bestaan van sjiitische terreurbewegingen zoals Hezbollah in Libanon, Hamas in Gaza en de Houthi-rebellen in Jemen.

Dat een dag zoals vandaag, met een bezoek aan Medina, sterk in het teken van religie zou staan, dat was te verwachten. Gelukkig is er nu wat afwisseling op til. Met name een portie geologie. Want hier en daar ligt het landschap met basaltrotsen bezaaid.

Soms lijkt het alsof een reus zwarte vulkanische basaltblokken in de vlakte uitgestrooid heeft

Vulkanisme, daar is Saoedi-Arabië grotendeels van gespaard gebleven. De laatste vulkanische eruptie dateert van omstreeks 1810. Net zoals India drijft het Arabisch

schiereiland door de platentektoniek noordwaarts en komt het op die manier met de Euraziatische plaat in botsing. Maar India doet dat met zoveel geweld dat de aardkorst meer dan acht kilometer omhooggestuwd werd – tegenwoordig noemen we dat de Himalaya.

De Al Wahbahkrater is de grootste krater van het Midden-Oosten. Maar een klassieke vulkanische krater is het niet

In Saoedi-Arabië daarentegen gaat het er heel wat rustiger aan toe. Alleen in het westen is er wat vulkanisme, en dat heeft dan nog vooral met de Rode Zee te maken. Want die wordt onverbiddelijk uiteengereten. Afrika en het Arabisch schiereiland drijven immers uit elkaar, elk jaar wordt de Rode Zee een centimetertje breder. Over vierhonderd miljoen jaar zal ze zo breed zijn als de Atlantische Oceaan nu.

Aan de westkant van Saoedi-Arabië, niet zo ver van de Rode Zee, tref je daarom een keten van lavavelden aan – van aan de grens met Jordanië in het noorden tot

Al Wahbahkrater

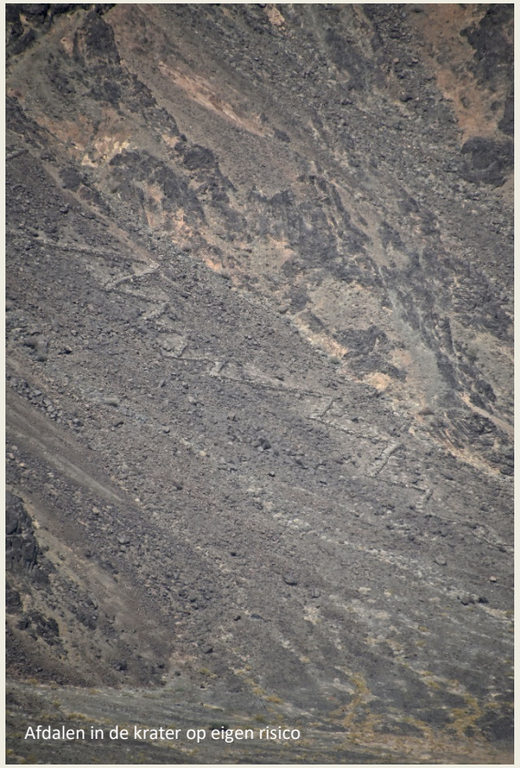

Afdalen in de krater op eigen risico

Harrat Kishb

aan de grens met Jemen in het zuiden.

Dat de Arabische plaat tijdens haar beweging noordwaarts heel traag in tegenwijzerzin roteert, heeft overigens tot gevolg dat de Straat van Hormuz over tien miljoen jaar gesloten zal zijn. Goed nieuws dus, want dan kunnen ze daar alvast geen ruzie meer over maken.

Eindeloze landschappen van zandwoestijnen volgen elkaar nu op. Af en toe duikt in de verte een bedoeïenentent op. Grazende kamelen zijn dan nooit ver weg. Een kudde dromedarissen met hun herder worden tot schimmen in hun eigen stofwolk herleid. Soms lijkt het alsof een reus zwarte vulkanische basaltblokken in de vlakte uitgestrooid heeft.

Een klassieke vulkanische krater is het niet, de Al Wahbahkrater waar we nu naar op weg zijn. Want een kraterpijp heeft hij niet, hij kan dus onmogelijk in verbinding staan met een ondergrondse magmakamer. Lava zal hij nooit uitspuwen. Een inslag van een meteoriet is het evenmin, dat kan je uit de samenstelling van de bodem afleiden.

In het oosten kijken we uit over Harrat Kishb, een van de grote lavavelden van Saoedi-Arabië

Wat is hier dan wel gebeurd? Geologen zijn het erover eens dat dit een *mare* is, een krater die ontstaan is doordat gloeiend heet magma in contact kwam met water in de ondergrond. Dat kan alleen gebeuren op plekken waar de aardkorst dunner is dan gewoonlijk, zoals tegenwoordig bijvoorbeeld ook in Yellowstone het geval is.

Het magma verhitte het grondwater tot stoom die al maar heter werd. Uiteindelijk kon de rotsachtige ondergrond de immense druk niet meer aan en kwam het zaakje tot ontploffing. Net zoals een snelkookpan zou kunnen ontploffen wanneer de ventielen verstopt zijn. Vermoedelijk ontstond de Al Wahbahkrater ongeveer 1,1 miljoen jaar geleden.

Maren kennen we het best uit de Duitse Eifel. Daar heeft hetzelfde proces tot de vorming van verscheidene ronde kratertjes geleid. Tegenwoordig zijn dat gezellige meertjes geworden met een grote toeristische uitstraling.

Dat laatste geldt ook voor de Al Wahbahkrater. Een attractiepool is het, toeristen zijn bereid een ommetje te maken om dit natuurwonder te aanschouwen. Maar er zijn verschilpunten, dat stellen we meteen vast wanneer we naar de rand van de krater geklommen zijn. De krater staat kurkdroog, van een meer is geen sprake. Waar zou je hier immers het vereiste water vandaan halen? Alhoewel. Centraal in de krater bevindt zich een zoutvlakte. Die kan niet anders ontstaan zijn dan uit regenwater dat van de kraterwand naar beneden stroomde en daar na verdamping zoutkristallen achterliet.

Maar verreweg het grootste verschil zijn de afmetingen van deze gigant. Het zou de grootste krater van het Midden-Oosten zijn. Niet een paar honderd meter breed, zoals de meertjes van de Eifel, wel een doormeter van zo maar even twee kilometer en een kuip die ongeveer 250 m diep is. Ronduit indrukwekkend.

Op hun dooie gemak, alsof dit hun thuis is – en dat is het ook – steken twee dromedarissen de weg over

Steile, grillige rotswanden omringen de centrale vlakte. Afdalen is schier onmogelijk, behalve op een welbepaalde plek aan de noordwestzijde. Daar leidt een zigzagpaadje naar beneden. Wie er de energie en de tijd voor heeft, kan zo de zoutvlakte bereiken.

Maar ook de weidse omgeving buiten de krater weet te imponeren. In het oosten kijken we uit over Harrat Kishb, een van de grote lavavelden van Saoedi-Arabië, bijna zo groot als de provincies Oost- en West-Vlaanderen samen. In de verte zien we nog net enkele bergen tegen de nevelige horizon. Een daarvan moet Jabal al Hil zijn, de vulkaan die dit buitenaards landschap geschapen heeft.

In tien minuten kunnen dromedarissen zo nodig honderd liter water tot zich nemen – geen enkel ander zoogdier zou dat overleven

Sinds kort beschikken ze hier over een Visitor Centre en zelfs over een wc-gebouwtje. Maar dat heeft de bevoegde overheid nog niet open verklaard, verklaart de dienstdoende beambte stellig. Dus blijft de sleutel van de deur in zijn broekzak. Er helpt geen lievemoe-

Harrat Rahat

deren aan, het argument dat tientallen kilometers in de omgeving geen wc-faciliteiten beschikbaar zijn brengt geen zoden aan de dijk. Dat leidt dan weer tot allerlei mysterieuze mouvementen achter veel te kleine rotsblokken.

Een vrij goede asfaltweg brengt ons verder noordwaarts. Een zandwoestijn met struiken, af en toe een lavaveld bezaaid met basaltblokken, voor verrassingen zullen we hier niet komen te staan. Althans, dat dachten we. Op hun dooie gemak, alsof dit hun thuis is – en dat is het ook – steken twee dromedarissen de weg over. Chauffeur Moejahir ziet zich genoodzaakt stevig op de rem te gaan staan. Grappig eigenlijk. De dromedarissen en wij, dat zijn de enige levende wezens die je hier kilometers in het rond kan ontmoeten. En toch slagen we er bijna in met elkaar te botsen.

Een apocalyptisch landschap is het, veeteelt of akkerbouw is hier onmogelijk, zelfs een weg aanleggen doorheen dit gebied is geen sinecure

Het zijn zwarte kamelen, merkt reisgids Paul droogjes op. Die leveren in de eerste plaats melk met weinig lactose, maar worden ook gegeerd als leverancier van vlees en als lastdier. Kortom, echte werkpaarden zijn het. Witte dromedarissen daarentegen zal je al eens op schoonheidswedstrijden tegenkomen. Bovendien zijn het uitstekende rijdieren. Mehari's zijn zelfs befaamd voor de snelheid die ze kunnen ontwikkelen.

Strikt genomen horen we dit natuurlijk dromedarissen te noemen, al is de term Arabische kamelen ook gangbaar als je de soorten met één bult bedoelt. Hun neefjes met twee bulten worden Bactrische kamelen genoemd. Makkelijk te onthouden, zo luidt het flauwe grapje – de letter D van dromedaris heeft één bult, de letter B van Bactrische kameel heeft er twee.

Die bult, daar wordt geen watervoorraad in opgeslagen zoals men soms denkt, maar wel een vetreserve. Voor bedoeïenen zijn kamelen van levensbelang gezien hun extreem uithoudingsvermogen in woestijnachtige omgevingen. Hebben ze toegang tot water, dan kunnen ze in tien minuten zo nodig honderd

Sayid Ashuhadaplein

liter water tot zich nemen – geen enkel ander zoogdier zou dat overleven, in die hoeveelheid is water giftig voor mens en dier. Uiteindelijk gaat vrijwel niets van een kameel verloren. Huid en haar worden gebruikt voor tenten, kledingstukken, touwen en dies meer.

Af en toe leidt de asfaltweg ons door een wadi, de kurkdroge bedding van een rivier. Een bruggetje is niet nodig, want de bedding bevat toch nooit water. Maar dat blijkt niet te kloppen. Want aan weerszijden van de weg staan paaltjes. Niet alleen geven die bij een overstroming nauwkeurig aan hoe de weg loopt, maar ook… hoe hoog het water staat. Kennelijk komen deze wadi's bij zware regenval wel degelijk onder water te staan. Merkwaardig toch, dat je dan alleen met een jeep met een snorkel nog door de woestijn kan rijden.

Eindeloze woestijnachtige vlaktes blijven elkaar opvolgen. Kamelen laten zich ook af en toe zien, maar gelukkig zijn ze niet meer op ramkoers. Dan duiken er plots palmboomplantages op. Kennelijk zijn de omstandigheden daar wel gunstig voor.

Lang duurt het niet, of dit stukje beschaving maakt alweer plaats voor uitgestrekte lavavelden. Zo ver je kijken kan, zie je aan weerszijden van de weg de basaltrotsen liggen. Een apocalyptisch landschap is het, veeteelt of akkerbouw is hier onmogelijk, zelfs een weg aanleggen doorheen dit gebied is geen sinecure.

Achtentachtig jaar lang bleef Medina de hoofdstad van de islam, tot die rol achtereenvolgens door Damascus, Bagdad, Caïro en Istanbul overgenomen werd

Dit is Harrat Rahat, het enorme lavaveld ten zuidoosten van Medina. De laatste eruptie dateert van 1256. Een echte explosie was het niet, gloeiend heet magma gulpte uit de kratermond en overspoelde de omgeving. Toch was het indertijd behoorlijk schrikken, want de lavastroom reikte twintig kilometer ver om pas op vier kilometer van de Heilige Stad tot stilstand te komen. Ten noorden van Medina heb je nog zo'n enorm lavaveld, Harrat Khaybar. Vreemd toch, hoe te midden van deze verbijsterende omgeving een stad van anderhalf miljoen inwoners tot bloei kan komen.

Heuvel van de Boogschutters

Sayid Ashuhadamoskee

Een onopvallende heuvel van bruinrood vulkanisch gesteente, zonder de minste begroeiing, amper twintig meter hoog, staat vol bedevaarders

Voorlopig laat Moehajir de stad links liggen en rijdt hij met ons naar een plek een kilometer of vier ten noorden van Medina. Daar staat Roula, onze lokale gids, ons al op te wachten. Intussen hebben onze dames hun abaya omgord en hun hoofddoek netjes in orde gebracht. Kortom, we zijn er klaar voor.

Tientallen autocars hebben op de parking een plaats gevonden, op het Sayid Ashuhada-plein is het een komen en gaan van grote groepen bedevaarders. Een fraaie witte moskee steekt fotogeniek af tegen de imposante achtergrond van een kale, 1 077 m hoge berg, de Uhud.

Toch is het niets van dat alles dat onze aandacht trekt. Het is het schouwspel op een kleine heuvel dat ons intrigeert. Een onopvallende heuvel van bruinrood vulkanisch gesteente is het, zonder de minste begroeiing, amper twintig meter hoog. Toch staat hij vol bedevaarders. Iedereen wil naar boven en eenmaal boven staan ze daar maar wat te drummen. Rituelen lijken er niet aan te pas te komen. Dit is de fameuze Heuvel van de Boogschutters, de plek waar een van de grote verhalen van de ontstaansgeschiedenis van de islam zich afspeelde.

Dat Mohammed in 622 naar Medina vluchtte was geen toeval, aldus Roula. De inwoners van deze stad hadden hem jaren voordien al uitgenodigd. In Medina leefden toen grote groepen Arabische joden en volgelingen van de profeet Ibrahim – de Abraham van de christenen. Zij stonden te popelen om zich bij de nieuwe religie aan te sluiten.

Mohammed liet er geen gras over groeien. Prompt begon hij te prediken en gaf hij de aanzet tot de bouw van de Qubamoskee. Toen hij in 632 stierf, werd hij dan ook hier begraven. Achtentachtig jaar lang bleef Medina de hoofdstad van de islam, tot die rol achtereenvolgens door Damascus, Bagdad, Caïro en Istanbul overgenomen werd. Maar eigenlijk is Medina altijd de hoofdstad gebleven, stelt Roula met klem. Want zelfs Mekka heeft enkel de Ka'aba, terwijl Medina een hele rist heilige plaatsen koestert.

De boogschutters renden naar beneden teneinde zoveel mogelijk buit te bemachtigen

Intussen konden de polytheïsten in Mekka het niet verkroppen dat Mohammed met zijn nieuwe religie zoveel succes boekte. In 624 reeds kwam het tot een veldslag die door de moslims overtuigend gewonnen werd, ondanks hun numerieke minderheid. Maar het moet gezegd, de aanleiding voor deze veldslag lag in het feit dat Mohammed met zijn

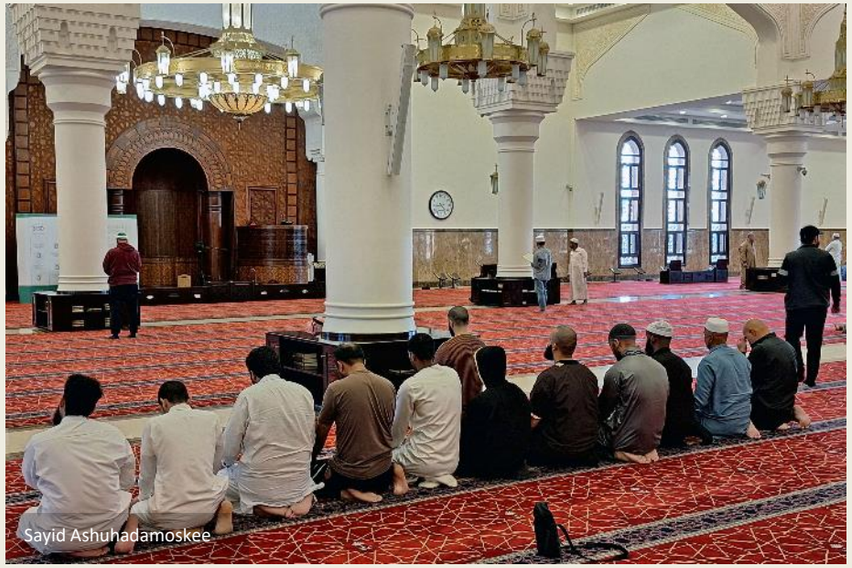
Sayid Ashuhadamoskee

Voorgeschreven gebedstijden

Koranschool

troepen handelskaravanen uit Mekka was beginnen te overvallen en beroven. Zelf noemden ze dat een vorm van compensatie omdat ze bij hun vlucht uit Mekka al hun rijkdom hadden moeten achterlaten.

Pas vijf jaar later zou Mohammed erin slagen Mekka te veroveren en de Ka'aba van afgoderij te zuiveren

De polytheïsten lieten het er niet bij. In 625 trokken ze met een leger van drieduizend man naar Medina om hun nederlaag te wreken. Mohammed had zijn troepen aan de voet van de Uhud opgesteld. Op die manier vormde het sikkelvormige gebergte een uitstekende rugdekking. Bovendien plaatste hij vijftig boogschutters op de bewuste heuvel, om te beletten dat de cavalerie van de vijand een omtrekkende beweging zou maken en zijn troepen in de linkerflank zouden bedreigen.

Dat plan werkte uitstekend, twee aanvallen wisten de boogschutters af te weren. Maar in strijd met de bevelen van Mohammed lieten 45 boogschutters bij de derde aanval hun post in de steek, in de overtuiging dat de slag gewonnen was. Ze renden naar beneden teneinde zoveel mogelijk buit te bemachtigen. De vijand kreeg daar lucht van en stuurde tweehonderd man te paard achter de heuvel vanwaar ze Mohammeds troepen konden belagen. Voeg daaraan toe dat het gerucht verspreid werd dat zowel Mohammed als zijn oom gesneuveld waren en het was duidelijk dat het er niet goed uitzag voor de moslimtroepen.

Toch kon uiteindelijk geen van beide partijen zich de overwinnaar noemen. Aan weerskanten waren er verliezen te betreuren. Het was ook het enige gevecht ooit waarbij Mohammed zelf gewond werd, met name aan zijn kaak. Voorts werden 69 moslims gedood. Moraal van het verhaal: het was de schuld van de boogschutters en hebzucht is een slechte drijfveer. Pas vijf jaar later, in 630, zou Mohammed erin slagen Mekka te veroveren en de Ka'aba van afgoderij te zuiveren.

De gesneuvelde martelaren werden hier op de Begraafplaats van de Martelaren begraven, maar er is zo goed als niets dat daarop wijst. Een onopvallend, vlak terrein is het, met veel keien, waar op geen enkele wijze individuele graven aangeduid zijn. Want na de dood zijn alle mensen gelijk. Aanbidding van overledenen, hoe heldhaftig ze ook waren, is voor de rechtgeaarde soenniet uit den boze, want afgoderij loert dan om de hoek.

Shuruq, het tweede gebed in dit lijstje, blijkt optioneel te zijn – weerom een manier om iets extra's te doen

Om er zeker van te zijn dat iedereen goed bij de les blijft, is het toegestane gedrag zelfs op een groot informatiebord beschreven. Deze begraafplaats bezoeken, dat is blijkbaar toegelaten, maar speciaal voor deze begraafplaats naar hier reizen, dat is verboden. Ter plaatse zijn slechts twee rituelen toegestaan

Mihrab

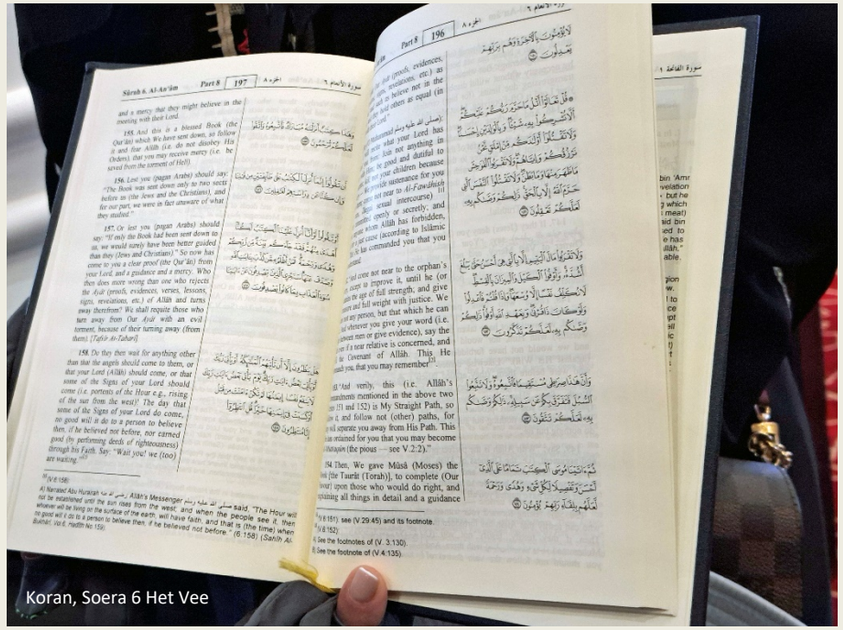
Koran, Soera 6 Het Vee

– smeekbeden richten tot Allah opdat hij de overledenen welwillend zou behandelen, en in stilte reflecteren over de dood en het hiernamaals. Dus zeker geen heftige emoties vertonen zoals huilen, krijsen of zich ter aarde werpen. Met andere woorden, wees een soenniet en geen sjiiet.

Om er zeker van te zijn dat iedereen goed bij de les blijft, is het toegestane gedrag zelfs op een groot informatiebord beschreven

Wie dat wil, kan op het plein een complete krat met flesjes water kopen. Daar betaal je dan 20 riyal (5 euro) voor, maar dat wil niet zeggen dat je de eigenaar van die flesjes wordt. Ze worden in jouw naam aan de armen uitgedeeld, zo heb je aan je aalmoesplicht voldaan – een van de vijf pilaren van de islam.

Ook wij beklimmen de Heuvel van de Boogschutters. Het is er druk en moeilijk manoeuvreren op de steile rotswanden, maar dat belet een handvol ondernemende kooplui niet er hun dekentje over de rotsen te spreiden en hun koopwaar aan te prijzen.

Dan zakken we naar de aanpalende Sayid Ashuhadamoskee af. In haar huidige vorm dateert ze pas van 2017. Ze biedt plaats aan vijftienduizend gelovigen. En wat meer is, de ruimte voor vrouwen is ongeveer net zo groot als die voor mannen, beklemtoont Roula. Iets wat inderdaad niet zo vaak voorkomt.

Begraafplaats van de Martelaren

Het interieur van de moskee oogt eenvoudig en vrij sober. Een vijftigtal mannen is er ritueel aan het bidden. Tegen de wand geeft een digitaal bord de uren van het gebed aan – in het rood het tijdstip van de oproep van de muezzin, in het groen het begin van het gebed. Maar het ontgaat ons niet dat er zes gebedstijden vermeld zijn, in plaats van de verplichte vijf. *Shuruq*, het tweede gebed in dit lijstje, blijkt optioneel te zijn – weerom een manier om iets extra's te doen.

Blijkbaar is er ook een koranschooltje actief. Met op het hoofd een *taqiyah*, de ronde witte muts die moslimmannen plegen te dragen, zitten een dertigtal

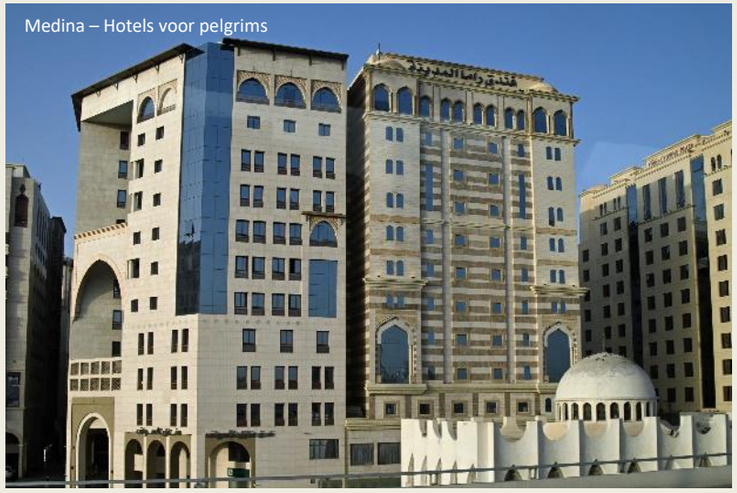
Medina – Hotels voor pelgrims

jongens de Koran te bestuderen. Of minstens te doen alsof.

Dat de opvang van de miljoenen bedevaarders een lucratieve miljardenindustrie geworden is, daar twijfelen we niet aan

Even na vijf zoeken we het centrum van de stad op, meer bepaald de Moskee van de Profeet waar Mohammed begraven is. Terwijl we via de brede Koning Fahdlaan zuidwaarts rijden, merkt Roula op dat deze wijken barsten van de goedkope hotels waar minder begoede bedevaarders terechtkunnen – hotels met drie, twee, een of zelfs nul sterren, voegt ze eraan toe. In de onmiddellijke omgeving van de Moskee van de Profeet daarentegen, binnen de Koning Faisalringweg, zal je uitsluitend hotels met vier of vijf sterren vinden.

Van op de ringweg kunnen we dat alleen maar beamen. Wat we aan onze linkerkant aan gebouwen zien voorbijschuiven, tart de verbeelding. Dat de religieuze intenties van de bedevaarders echt en doorleefd zijn, daar twijfelen we in het geheel niet aan. Maar dat de opvang van de miljoenen bedevaarders een lucratieve miljardenindustrie geworden is, daar twijfelen we evenmin aan.

Elke moslim die daartoe in staat is, moet minstens eenmaal in zijn leven de *hadj* ondernemen, de bedevaart naar Mekka. Daartoe moet je je in de eerste plaats bij je eigen nationale overheid registreren. Want elk land met een moslimbevolking krijgt van Saoedi-Arabië een jaarlijks quotum toegewezen, een getal dat bepaalt hoeveel pelgrims in de loop van dat jaar uit dat land welkom zijn. De registratie is gratis, de reiskosten zijn dat uiteraard niet. Normaal koop je een reispakket bij een van de vele aanbieders. Deze week zijn het bijvoorbeeld vooral pelgrims uit Irak die Medina bezoeken, terwijl ze vorige week vooral uit Iran en Turkije kwamen. Dat hangt van de plaatselijke omstandigheden in het land van oorsprong af, bijvoorbeeld de toepasselijke vakantieregeling.

Wat de *hadj* zelf betreft, die bestaat uit een negental verplichte riten. Zoals zeven keer in tegenwijzerzin rond de Ka'aba stappen. Of zeven keer heen en weer rennen tussen al Safa en al Marwah, om de wanhoop te gedenken van Jajar, de vrouw van Abraham. In de brandende hitte was ze naar drinkbaar water voor haar zoon Ismaël op zoek, tot de aartsengel Gabriël tussenbeide kwam en de heilige bron Zamzam net naast de Ka'aba liet ontstaan. Een bezoek aan de bron is dan ook verplicht. Veel pelgrims nemen flesjes met het heilige water mee of dompelen er de kleding in onder waarin ze… begraven willen worden.

In Medina is Al Haram beperkt tot het terrein van de moskee. Niet-moslims zoals wij mogen dus vrij in de stad rondlopen

De duivel stenigen hoort er ook bij. Je werpt zeven kiezelstenen naar de grote *djamrah*, een zuil die de grote duivel voorstelt. Vervolgens scheer je je hoofdhaar af of knip je het heel kort. 's Anderendaags werp je nog eens telkens zeven kiezelstenen naar drie zuilen die kleinere duivels voorstellen. Omdat dat laatste in de praktijk nogal gevaarlijk bleek te zijn, heeft men in 2004 de zuilen door muren vervangen. Zo konden de pelgrims alvast elkaar niet meer stenigen.

Medina – Moskee van de Profeet

Haar populariteit dankt deze moskee onder meer aan het feit dat als je hier bidt, dat evenveel beloning oplevert als duizend gebeden elders

Intussen zijn we in de buurt van de Moskee van de Profeet gearriveerd. Rond de moskee is voor elke regio wereldwijd een zone gedefinieerd waarlangs pelgrims uit die regio de moskee mogen benaderen. Waar wij ons nu bevinden is toevallig de zone van de Maleisiers en de Indonesiërs. Deze manier van werken heeft het voordeel, aldus Roula, dat mensen elkaar bij eventuele problemen kunnen helpen, vermits ze elkaars taal en geplogenheden kennen. Veel waarschijnlijker lijkt het ons dat dit een strategie is om volksgroepen die het niet goed met elkaar kunnen vinden, uit elkaars buurt te houden.

In Mekka strekt *Al Haram*, het heilige gebied rond de Ka'aba, zich acht tot vijftien kilometer rond de stad uit. Dat was de reden waarom we in een grote boog rond de stad moesten rijden. In Medina daarentegen is *Al Haram* beperkt tot het terrein van de moskee. Niet-moslims zoals wij mogen dus vrij in de stad rondlopen en zelfs tot aan de omheining van de op één na heiligste plek van de islam naderen. Alleen het terrein zelf mogen we niet betreden.

Op dat plein rond de moskee heerst een drukte vanjewelste, althans in onze ogen. Mensen lopen rond, zitten in groepjes op de grond of staan wat rond te kijken. Roula daarentegen noemt dit een rustige avond. Haar populariteit dankt deze moskee onder meer aan het feit dat als je hier bidt, dat evenveel beloning oplevert als duizend gebeden elders. Alleen de Al Harammoskee in Mekka doet beter, daar staat een gebed gelijk aan honderdduizend gebeden in om het even welke andere moskee.

Tegenwoordig heeft de Moskee van de Profeet een capaciteit 700 000 gelovigen, neem je het plein rondom erbij, dan wordt dat 1,7 miljoen

Verscheidene Saoedische koningen hebben zich de laatste eeuw genoodzaakt gezien het terrein almaar verder uit te breiden. Ooit bevond de beroemde begraafplaats Al Baqi zich

Moskee van de Profeet

Parasols van Mahmoud Bodo Rasch

net buiten de stad, nu schurkt ze tegen de moskee aan. De moskee heeft simpelweg negentig procent van de oude stad ingepalmd. Tegenwoordig heeft ze een capaciteit 700 000 gelovigen, neem je het plein rondom erbij, dan wordt dat 1,7 miljoen. Ter vergelijking: de Sint-Pietersbasiliek in Rome heeft een capaciteit van 60 000 gelovigen, het Sint-Pietersplein nog eens 80 000.

Sinds 1279 markeert de groene koepel de plek waar Mohammed woonde en stierf

De bezettingsgraad van de moskee wordt doorlopend digitaal gemonitord. Boven elke poort geeft een groen of een rood signaal aan of pelgrims het gebouw wel of niet mogen betreden. Een rechtgeaarde gelovige betreedt de moskee uitsluitend met de rechtervoet eerst, terwijl hij zegt: *O Allah! Open de deuren van Uw barmhartigheid voor mij.*

Hier staan we dan, op de drempel van poort 304. De warme avondzon werpt een zachte gloed over de moskee. Al kan je de ware dimensies van dit enorme complex alleen op luchtfoto's enigszins inschatten, toch komen we ook hier onder de indruk van zijn monumentale karakter.

Goed zichtbaar is de beroemde groene koepel. Sinds 1279 markeert die de plek waar Mohammed indertijd woonde en stierf, en waar hij nu begraven is. Maar men heeft er zorgvuldig over gewaakt het graf in een hoek aan de rand van de moskee onder te brengen, zodat er zeker geen dodenverering kon ontstaan. Pas in 1837 kreeg de houten, met loden platen beklede koepel zijn huidige kleur – groen, de kleur van de islam. Een andere, zilveren koepel markeert de plek waar Mohammed indertijd preekte.

Zodra een van deze 286 parasols zich geopend heeft, kunnen er zeshonderd pelgrims tegelijk onder terecht voor koelte

Moskee van de Profeet

Buiten Al Haram

Spectaculair is de groei van de moskee – van 16 000 m² ten tijde van koning Abdoelaziz, via 45 000 m² onder koning Faisal naar 400 000 m² vandaag

In 1992 liet koning Fahd nog eens 27 koepels op het dak installeren. Van hieruit kunnen we ze niet zien, maar het zijn pareltjes van moderne technologie, verzekert Roula ons. In amper een minuut kunnen de logge gevaartes helemaal openschuiven en zo licht toelaten in de halfduistere moskee. Ze zijn het werk van de Duitse moslimarchitect Mahmoud Bodo Rasch.

Wel goed zichtbaar zijn de tien ranke minaretten die gracieus boven de moskee uit torenen. De zes meest recente minaretten zijn zo maar even 104 m hoog en torsen helemaal bovenaan een vier ton zware, vergulde halve maan. Maar het is vooral het woud van parasols dat de aandacht trekt. Met 286 zijn ze, deze enorme zonneschermen die levensnoodzakelijke schaduw op het binnenplein werpen wanneer de zon hoog aan de hemel staat en de temperatuur makkelijk boven 40 C stijgt.

Het is diezelfde Mahmoud Bodo Rasch die deze spectaculaire parasols in 1992 ontwierp en installeerde. Kostprijs: een miljoen dollar per exemplaar. Net zoals de minaretten ogen ze sober en elegant. Sensoren in elke parasol registreren automatisch warmte, vochtigheid en windsterkte. Hitte, water of UV-straling kunnen hen niet deren. Ogenschijnlijk staan ze daar nu nutteloos te wezen, maar zodra een van deze parasols zich sierlijk als een bloem geopend heeft, kunnen er zeshonderd pelgrims tegelijk onder terecht voor koelte.

Vanwege het lawaai van de motoren werd de airco zes kilometer hiervandaan geïnstalleerd. Via een buizensysteem wordt het koelwater naar de moskee gevoerd

Maar parasols alleen volstaan niet om voldoende koelte te verschaffen, moet koning Fahd gedacht hebben. Dus liet hij meteen ook airconditioning installeren. Eenvoudig is

dat niet in zo'n enorm gebouw. Wat meer is, het lawaai van de ronkende motoren zou de pelgrims weleens kunnen afleiden van hun gebed. Daarom werd de installatie in een gebouw zo'n zes kilometer hiervandaan ondergebracht. Via een buizensysteem wordt het koelwater naar de moskee gevoerd.

Voorlopig blijven de deuren van het Museum van de Biografie van de Profeet nog even dicht voor ons, want *maghrib*, het vierde gebed van de dag, is nog niet voltooid. Intussen genieten we van de chocoladedadels waarop Roula ons trakteert. Heerlijke snoepjes zijn dat, dadels waaruit de pit verwijderd is waarna ze met chocolade omhuld zijn. Andere varianten, bijvoorbeeld gevuld met nootjes of met abrikoos, bestaan natuurlijk ook.

Even na half zeven zwaaien de deuren van het museum dan toch open. Een vrij bezoek geniet onze voorkeur, maar een van de gidsen staat erop ons hoogstpersoonlijk langs de belangrijkste bouwfazen uit de geschiedenis van de moskee te loodsen. Een beetje vermoeiend, dat wel, want telkens hij de Profeet vermeldt, voegt hij er de islamitische

Medina

eretitel *Peace Be Upon Him* aan toe. En ja, in een museum dat aan de Profeet gewijd is, gebeurt dat nogal vaak.

Een indrukwekkende tijdlijn ontvouwt zich nu voor ons, van de Qubamoskee die nog door Mohammed zelf met de bladeren en de stammen van dadelpalmen gebouwd werd, tot de gesofistikeerde innovaties die koning Fahd liet aanbrengen. De eerste *mihrab* blijkt pas 88 jaar na de dood van Mohammed in gebruik genomen te zijn. Aan de Byzantijnen hebben we de koepels te danken en het zijn de Mammelukken die de vormgeving van de minaretten bepaalden. Spectaculair is de groei van de moskee – van 16 000 m² ten tijde van koning Abdoelaziz, de stichter van Saoedi-Arabië, via 45 000 m² onder koning Faisal naar 400 000 m² vandaag.

Intussen is de duisternis over de stad gevallen. Maar niet over de moskee, want daar wekken duizenden lampen in de minaretten en de parasols de indruk dat het nog steeds dag is. Je kan er bij wijze van spreken makkelijk je krant lezen. Op het plein is het nog steeds even druk als doorheen de dag. Mensen kuieren, babbelen, zitten, staan, kijken wat in het rond… Kortom, ze komen in deze heilige omgeving niet alleen om er te bidden, maar ook gewoon om er te zijn, omdat ze zich daar goed bij voelen.

Top

Medina – Eindstation van de Hidjazspoorlijn

Een ontbijtzaal vol bedevaarders in ihram, dat is wat je in een hotel in een heilige stad zoals Medina kan verwachten. Geen abaya's hier, alle vrouwen dragen een nikab met een gezichtssluier die alleen de ogen blootgeeft. Bij elke hap die ze nemen moeten ze hun gezichtssluier optillen. Hier en daar zitten ze met zes samen aan één tafel, zes zwarte geanonimiseerde wezens. Een identiteit lijken ze niet meer te hebben, onderling zijn ze – voor ons althans – perfect inwisselbaar.

Dat vrouwen in Saoedi-Arabië van lieverlee meer rechten krijgen, neemt niet weg dat ze in het publieke leven nog steeds een derderangsrol vervullen. Volgens de soennitische traditie zorgt het vrouwelijk lichaam immers voor *fitna* of beproeving in de samenleving. En dat moet vanzelfsprekend beteugeld worden.

Volgens de soennitische traditie zorgt het vrouwelijk lichaam voor fitna of beproeving in de samenleving

Er is dan ook een soera van de Koran, de *Soera an Nisa* of de *Soera De Vrouwen*, die grotendeels aan het onderwerp vrouw gewijd is. Naar verluidt zijn in de tweede helft van de vorige eeuw door religieuze geleerden zo maar even dertigduizend *fatwa's* over de vrouw uitgesproken. Wat moeten dat toch verschrikkelijk gevaarlijke wezens zijn, die vrouwen.

In het begin van de 20e eeuw deelden de Ottomanen hier nog steeds de lakens uit. Maar ze kregen het steeds moeilijker, want de Eerste Wereldoorlog was uitgebroken. Niet alleen legden de Fransen en de Britten hun nu het vuur aan de schenen, ook de Arabische nationalisten zagen hun kans schoon. In 1916 brak de Arabische Opstand uit. De bewoners van het Arabisch schiereiland wilden het heft in eigen handen nemen.

De kantelen en de bescheiden toren verraden dat dit tevens een kazerne was waar soldaten verbleven die dit deel van de spoorlijn moesten beschermen

Een spilfiguur in die guerrillastrijd was een raadselachtige Brit, T. E. Lawrence. Mede onder zijn leiding voerden de opstandelingen met groot succes verscheidene sabotageac-

Al Buwayr – Tussenstation van de Hidjazspoorlijn

Al Buwayr – Duitse Hartmann 2-8-0-locomotief met tender

ties uit op een belangrijke spoorlijn. Dat hebben wij meer dan een halve eeuw geleden al geleerd, niet op school, maar in de bioscoop, verbluft als we waren door *Lawrence of Arabia*, het episch meesterwerk van David Lean uit 1962.

De bedoeïenen zagen de komst van deze ijzeren ezel met lede ogen aan

De spoorlijn waarvan sprake is de Hidjazspoorlijn, een 1332 km lange smalspoorverbinding tussen Damascus en Medina. In 1900 werd de bouw ervan aangevat, in 1908 was de gigantische onderneming al klaar. Al was de afwerking niet puntgaaf. Als Europese christen mocht de Duitse hoofdingenieur, Heinrich Meissner, toentertijd immers niet ten zuiden van Al Ula werken, een stad zo'n driehonderd kilometer ten noorden van Medina. Dat onder tijdsdruk basisprocedures zoals het leggen van rails en het aanbrengen van ballast vaak op een slordige manier uitgevoerd werden, was iets waar hij geen weet van had.

Pelgrims in slechts vijf dagen vanuit het Midden-Oosten naar Medina laten reizen – in plaats van veertig dagen lang op een kameel te moeten zitten – dat was de bedoeling van deze spoorlijn. Officieel althans. Want het was natuurlijk ook mooi meegenomen dat de sultan zijn troepen voortaan sneller in deze woelige regio kon verplaatsen. De bedoeïenen daarentegen zagen de komst van deze *ijzeren ezel* met lede ogen aan. Zij vreesden voor hun broodwinning, nu handelskaravanen overbodig leken te worden.

Maar hun vrees was ongegrond, want hoe waardevol de spoorlijn ook leek, een lang leven was haar niet beschoren. In 1924 zou de laatste trein de volledige afstand tussen Damascus en Medina afleggen. Een chronisch tekort aan brandstof was een van de redenen voor het uiteindelijke falen. Tijdens de oorlog was men zelfs zover gegaan om houten meubels en constructiehout in privéwoningen te confisqueren om de trein rijdend te houden.

Maar het eindstation in Medina staat vandaag nog altijd overeind. Het bevindt zich op minder dan een kilometer van de Moskee van de Profeet. Toen het op 1 september 1908 ingehuldigd werd, was iedereen er overigens van overtuigd dat het niet lang meer zou duren vooraleer de spoorlijn verder zuidwaarts tot in Mekka zou worden doorgetrokken – ongeveer 340 km extra. Maar dat bleek ijdele hoop te zijn. De lokale stammen wisten hun verzet tegen de spoorlijn hard te maken.

Voor de pelgrims was het schimmige silhouet van Jebel Antar indertijd het teken dat hun vermoeiende reis naar Medina bijna voorbij was

Medina verlaten zonder even een ommetje

Treinstel met in de verte het (vage) silhouet van Jebel Antar

langs dit historisch kleinood te maken zou zonde zijn, temeer daar het in 2004 gerestaureerd werd. Intussen ontgaat het ons niet dat bijna overal in de stad naarstig gebouwd wordt, hotels zo pompeus en monumentaal als maar mogelijk is. In Medina scheert het religieus toerisme hoge toppen, dat is duidelijk. Net zoals in Mekka overigens.

Tijdens de oorlog was men zelfs zover gegaan om houten meubels en constructiehout in privéwoningen te confisqueren om de trein rijdend te houden

De voorgevel van het station is in neoclassicistische stijl met klassieke Ottomaanse elementen zoals de zeventien decoratieve spitsbogen beneden en de bogen in tweekleurig steenwerk op de eerste verdieping. Maar het station zelf, met zijn museum en zijn treinstellen, blijft gesloten voor ons.

Willen we een authentiek treinstel zien, dan zullen we ons elders moeten wenden. In de vruchtbare Al Hamd-wadi bijvoorbeeld, te

midden van de vele aanplantingen van palmbomen. Op weg naar Al Ula houden we daar even halt bij het treinstation van Al Buwayr, een kleine honderd kilometer ten noordwesten van Medina.

Helaas is het terrein door een stevige draadomheining afgeschermd, noodzakelijk wellicht om vandalisme tegen te gaan, maar spijtig voor geïnteresseerde bezoekers. Van op enige afstand observeren we het twee verdiepingen tellende gebouw in zwarte basaltsteen. De kantelen en de bescheiden toren verraden dat dit tevens een kazerne was waar een vijfentwintigtal soldaten verbleven die dit deel van de spoorlijn moesten beschermen. Maar het interessantst is natuurlijk het deels gerestaureerde treinstel – een Duitse Hartmann 2-8-0-locomotief met vier houten passagierswagons, twee platte transportwagons en vooraan een tender waar de brandstof- en watervoorraden voor de locomotief opgeslagen waren.

In de verte ontwaren we nog net het schimmige silhouet van Jebel Antar. Voor ons is dat een berg zoals een ander, maar voor de pelgrims indertijd was het een hele opluchting om het typische profiel van deze berg met zijn twee toppen waar te nemen. Want dit was het langverwachte teken dat hun vermoeiende reis naar het zuiden bijna voorbij was.

Onze reis naar het noorden daarentegen is nog maar net begonnen.

Top

Jaak Palmans
© 2026

Lees het vervolg in (4/7)
Voor haar nakomelingen voor altijd